

Золотий жук. Збірка оповідань

КУПИТИ

До збірки «Золотий жук» увійшли оповідання, написані у готичному, містичному, детективному й гумористичному стилі, герої яких мають незвичайну вдачу й вирізняються своєрідною поведінкою. Твори насичені глибоким психологізмом, екстремальними ситуаціями, в яких виживають лише сильні духом, загадками, які читачі можуть спробувати розгадати раніше за героїв, тонким гумором і сатирою.

ЗОЛОТИЙ ЖУК

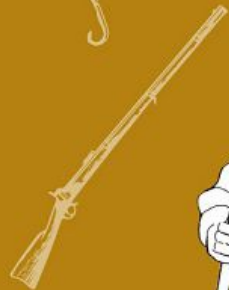
ЕДГАР
АЛЛАН ПО

ЗОЛОТИЙ ЖУК

ЕДГАР
АЛЛАН ПО

ЕДГАР АЛЛАН ПО

ЗОЛОТИЙ ЖУК

Збірка оповідань

З англійської переклала Надія Хасюк

Київ
BOOKSHEP
2021

ЗОЛОТИЙ ЖУК

*Дивіться! Дивіться!
Цей чоловік танцює, як божевільний!
Тарантул вкусив його.
«Усі помиляються»*

Багато років тому я заприятелював з одним містером Вільямом Леграном. Він походив зі старовинного роду гугенотів і колись був дуже багатим, але ціла низка невдач довели його до злиднів. Щоб уникнути принизливих наслідків цієї трагедії, він покинув Новий Орлеан, місто своїх предків, і оселився на острові Салліван, поблизу Чарлстона, штат Південна Кароліна.

Цей острів дуже своєрідний. Він майже повністю вкритий морським піском і увесь приблизно три милі завдовжки. Його ширина в жодній точці не перевищує чверть милі. Від материка його відокремлює ледь помітний струмок, що протікає через зарості замуленого очерету, улюбленого прихистку болотяних лисок¹. Рослинність, як і слід було очікувати, дрібна, чи, точніше, низькоросла. Жодного високого дерева не видно. Хоча поруч із західним краєм острова, де стоїть форт Моултрі² та кілька жалюгідних каркасних будівель, заселених влітку втікачами від пилу та лихоманки Чарлстона, можна надібати їжакуваті карликові пальми. Але увесь острів, окрім мису на заході та смуги твердого білого піску вздовж морського узбережжя, вкрито буйною памолоддю духмяного мирта, який так цінують англійські садівники. Ці кущі тут часто сягають п'ятнадцяти-двадцяти футів заввишки й утворюють майже непрохідні хащі, наповнюючи повітря своїми пахощами.

У найгустішій глушині цих чагарів, недалеко від східного, найвіддаленішого краю острова, Легран побудував невеличку хижку, де й мешкав, коли я зовсім випадково познайомився з ним. Наше знайомство незабаром визріло у дружбу, адже багато рис характеру відлюдька викликали цікавість і повагу. Я дізнався, що він був добре освічений, мав надзвичайно проникливий розум, але був уражений

мізантропією і схильний до дивних коливань настрою від ентузіазму до меланхолії. Він мав багато книжок, але користувався ними зрідка. Основними його розвагами були полювання та риболовля чи неквапливі прогулянки морським узбережжям та заростями мирта, де він шукав мушлі або комах для своєї ентомологічної колекції, якій позаздрив би сам Сваммердам³. У цих вилазках його зазвичай супроводжував старий негр на ім'я Джупітер⁴, звільнений від рабства ще до розорення сім'ї, проте ні погрозами, ні обіцянками його не можна було змусити відмовитись від того, що він вважав своїм правом: скрізь слідувати за своїм молодим «масою Віллом». Не виключено, що родичі Леґрана, вважаючи його трохи схибленим, могли навіювати ту впертість Джупітерові, щоб він наглядав за блукачем та захищав його.

На широті острова Салліван зими рідко бувають суворими, і восени того року необхідність запалити камін стала справжньою подією. Приблизно у середині жовтня 18.. року видався незвично холодний день. Якраз перед заходом сонця я пробрався крізь вічнозелені чагарники до хатини мого друга, якого не провідував упродовж кількох тижнів — у той час я проживав у Чарлстоні, за дев'ять миль від острова, і можливість дістатися туди та повернутися була далеко не така, як тепер. Добравшись до хатини, я, як завжди, постукав, але, не отримавши відповіді, пошукав ключ у звичній схованці, відчинив двері та увійшов. У каміні палахкотіло яскраве полум'я. Це було несподівано, але надзвичайно приємно. Я зняв пальто, сів у м'яке крісло поруч з полінами, що потріскували, і терпляче зачекав повернення господарів.

Вони приїхали, щойно впали сутінки, і щонайсердечніше привітали мене. Усміхаючись від вуха до вуха, Джупітер метушився готувати на вечерю болотяну лиску. На Леґрана напав черговий приступ — як іще це можна назвати? — ентузіазму. Він знайшов новий рід двостулкового молюска, ба більше, він вполював і схопив за допомогою Джупітера жука, на його погляд, досі невідомого, і хотів почути мою думку про нього наступного дня.

— Чому ж не сьогодні? — спитав я, потираючи руки перед вогнем і подумки посилаючи всіх жуків світу до біса.

— Ах, якби я тільки знав, що ти тут! — відповів Леґран. — але я давно тебе не бачив. Звідки ж було знати, що ти відвідаєш мене саме сьогодні? Дорогою додому я зустрів лейтенанта Дж. з форту і, по-дурному вийшло, я позичив йому жука. Тому ти не зможеш побачити його аж до ранку. Заночуй тут, а завтра на світанку я відправлю по нього Джупа. Це найчудовіша штука у світі!

— Що саме? Схід сонця?

— Дурниці! Ні! Я про жука. Він сліпучого золотистого кольору... розміром з великий пекан... з двома чорними як смола плямами з одного краю спини й однією, більш витягнутою плямою з іншого краю. А вуса...

— Нема на нему жадного олова, маса Вілле. Кажу вам, — перебив Джупітер. — Тен жук — чисте золото, твердий, увесь золотий, усередині та зверху, хіба що крила не золоті. Не видівим такого важкого жука за все своє життя.

— Може, й так, Джупе, — сказав Леґран надто серйозно, як мені здалося, для такого випадку, — але це не причина, щоб птиця підгоріла. Колір, — тепер він звертався до мене — насправді майже такий, як каже Джупітер. Ти не бачив яскравішого металічного блиску, ніж той, що випромінюють його лусочки. Але ти не зможеш судити про це до завтра. А поки що я можу допомогти тобі уявити його форму.

Після цих слів він сів за невеличкий столик, на якому були перо та чорнило, але жодного клаптика паперу. Він зазирнув у шухляду, але й там нічого не знайшов.

— Пусте, — сказав він нарешті, — і це підійде. Він витягнув з кишені жилета клапоть брудного дешевого паперу і накинув пером чорновий ескіз. Поки він робив це, я залишався в кріслі біля каміна, бо й досі не зігрівся. Коли малюнок був готовий, він передав його мені, не встаючи з місця. Раптом почулося голосне гарчання та дряпання у двері. Джупітер відчинив їх, і величезний Леґранів ньюфаундленд влетів у кімнату, поклав лапи мені на плечі та почав лащитися, оскільки я приділяв було йому багато уваги під час попередніх візитів. Коли собачі пустощі припинилися, я глянув на папір і, щиро кажучи, був досить спантеличений тим, що зобразив мій друг.

— Що ж, — сказав я, розглядаючи малюнок кілька хвилин, — мушу зізнатися, жук таки дивний, невідомий мені. Ніколи не бачив нічого

подібного... Хіба що це череп чи мертва голова, як на мене, на це він найбільше схожий.

— Мертва голова! — повторив за мною Легран. — Так, без сумніву, на папері він справді нагадує щось таке. Дві чорні цятки вгорі нагадують очі, еге ж? А видовження знизу — рот, та й сама форма комахи — овальна.

— Може, й так, — сказав я, — але, Легране, боюся, ти зовсім не художник. Доведеться почекати, поки побачу самого жука, щоб скласти уявлення про його вигляд.

— Ну, я не знаю, — сказав він, трохи ображено. — Я непогано малюю, принаймні мав би. У мене були хороші вчителі, і, насмілюся думати, я не якийсь телепень.

— Але, мій дорогий друже, тоді ти жартуєш, — сказав я. — Це справді дуже вдалий череп, я навіть сказав би, чудовий череп, згідно із загальноприйнятим уявленням про цей анатомічний зразок, і твій жук — найдивніший у світі, якщо він схожий на нього. Та ця схожість може розбурхати забобони. Гадаю, варто назвати жука *scarabæus caput hominis*⁵ чи якимось схоже, в природничій історії існує багато подібних імен. Але де ж ті вусики, про які ти згадував?

— Вусики! — вигукнув Легран, який, здавалося, без особливих причин розпаленів через цю тему. — Я впевнений, що вусики ти бачиш. Я намалював їх такими ж чіткими, як і саму комаху, і, сподіваюся, цього достатньо.

— Добре, добре, — сказав я, — може, ти й малював, але я їх не бачу. — І, не бажаючи дратувати його, я передав Легранові папір без додаткових зауваг. Однак я був дуже здивований поворотом справи, його дивний гумор спантеличив мене, а щодо малюнка жука, вусиків точно не було видно, а сам малюнок дуже нагадував звичайнісінький ескіз черепа.

Він сердито схопив папір, уже збирався зім'яти його і, очевидно, кинути у вогнище, коли недбало зиркнув на малюнок, раптом звернувши на щось увагу. Умить його обличчя побагровіло, а наступної миті він страшенно збліднув. Декілька хвилин він, не встаючи з місця, скрупульозно розглядав малюнок. Нарешті Легран підвівся, взяв свічку зі столу, підійшов до матроської скрині у найдальшому кутку кімнати й сів там. Юнак знову стривожено

вивчав папір, крутячи його в усі боки. Він нічого не сказав, але така поведінка мене дуже приголомшила. Проте я вважав за ліпше не посилювати його дедалі більше роздратування жодними заувагами. Через мить він дістав з кишені пальта гаманець, обережно вклав туди папір і сховав усе у шухляду столу, яку замкнув. Тепер Леґран став спокійніший, але і його початковий захват майже зник. Однак він здавався не так сердитим, як заглибленим у роздуми. Що більше сутеніло, то глибше і глибше він занурювався в якусь задуму, і ніякі мої жартівливі зауваження не могли відволікти його. Спершу я мав намір переночувати в хатині, як часто робив раніше, але, побачивши настрій господаря, я вирішив, що доречніше піти. Він не наполягав, щоб залишився, але коли я йшов, потиснув мені руку щиріше, ніж зазвичай.

Приблизно місяць по тому в Чарлстоні (а увесь цей час я не бачився з Леґраном) до мене завітав його слуга Джупітер. Ніколи раніше я не бачив старого доброго негра таким пригніченим, тому злякався, чи не спіткало мого друга якесь серйозне нещастя.

— Гей, Джупе, — сказав я, — що сталося? Як твій господар?

— По правді, маса, не так тобре, як мало би бути.

— Йому недобре? Прикро це чути. На що він скаржиться?

— Та не! Не то. Він ні на що не жалується, та таки дуже заслаб.

— Дуже хворий? Джупітере, чому ти відразу не сказав? Він у ліжку?

— Не, зовсім не! У постелі 'го не знайти, у тому й тіло. У мене серце болить за бітного масу Вілла.

— Джупітере, ніяк не доберу, про що ти. Кажеш, твій господар хворий. Хіба він не сказав тобі, що його мучить?

— Маса, прошу не гнівитися за те діло. Маса Вілл ніц не каже, шо з ним. Але чого він блукає тудасюда, схиливши голову, і видається слабом, а білий, як стіна? І постійно носить з собою листок...

— Що носить, Джупітере?

— Листок з нумерами в таблиці, найдивніші нумери, які я колись видів. Кажу вам, усе то є жахно. Мушу добре пильнувати за ним отеперечки. Отного тня він вислизнув ше вдосвіта і пропав на весь божий день. Я врізав великого патика, щоби набити його, як вернеться. Але я ж все-таки не йолоп безсертечний, а він вернувся такий нещасний.

— Е? Що? Так, думаю, тобі не варто бути надто суворим з бідолахою. Не лупцюй його, Джупітере, він цього не витримає. Але ти маєш уявлення, що спричинило цю хворобу, чи, ймовірноше, зміну поведінки? Чи сталося щось неприємне, відколи ми бачилися востаннє?

— Ні, маса, відтоді ніц неприємного не сталося. Боюся, то було того ж тня, коли ви були в нас.

— Як? Про що ти?

— Як же, маса, я кажу про жука, про того самого...

— Про що?

— Про жука. Кажу вам, то золотий жук вкусив масу Вілла десь у голову.

— І що саме, Джупітере, наштовхнуло тебе на такий здогад?

— Його щелепи, маса, і рот теж. Я ніколи не видів такого чортового жука; він штовхає і кусає все, що трапиться йому на дорозі. Маса Вілл спіймав його, але хутко знову відпустив, кажу вам, певне, тоді жук й укусив його. Мені не сподобалися щелепи жука, тому я не тримав його рукою, а зляпав його куском паперу, який найшов. Я завернув його в той папір, а клапчик запхав ‘му в писк, так і ніс.

— То ти думаєш, що твого господаря справді вкусив жук і від укусу він захворів?

— Я ніц не думаю, я знаю. Чого бо йому так часто сниться золото, якщо його не вкусив золотий жук? Я чув про тих золотих жуків раніше.

— Звідки ти знаєш, що йому сниться золото?

— Звідки знаю? Бо він говорить про то уві сні, того й знаю.

— Добре, Джупе, можливо, ти маєш рацію. Але яким щасливим обставинам я завдячую твій сьогоднішній візит?

— Що таке, маса?

— Ти приніс повідомлення від містера Леґрана?

— Ні, маса, я приніс лише цю писульку.

І Джупітер вручив мені записку із таким змістом:

Любий мій..,

Чому ми так довго не бачилися? Сподіваюся, ти не настільки безрозсудний, щоб образитися на мою невеличку безцеремонність. Ні, ні, це неможливо. Відтоді, як ми востаннє бачилися, у мене

з'явилася значна причина для занепокоєння. Я маю дещо розповісти тобі, але майже не знаю, як це зробити й чи взагалі про це казати. Я не надто добре почуваюся, і бідний старий Джунп нестерпно дратує мене своїми благими намірами. Ти не повіриш, на днях він підготував величезного дрюка, щоб покарати мене, бо я вислизнув від нього і цілісінький день провів *solus*⁶ серед пагорбів на материку. Я щиро вірю, що лише мій хворий вигляд врятував мене від прочуханки. Від нашої останньої зустрічі я не додав у свою колекцію нічого нового.

Якщо маєш можливість, приїзди з Джунпітером. Приїзди, будь ласка. Я хочу побачитися з тобою сьогодні ввечері через важливу справу. Запевняю, справа надзвичайно важлива.

Твій назавжди,
Вільям Леґран

Щось у тоні тієї записки серйозно мене стривожило. Її стиль цілком відрізнявся від Леґранового. Що він там наміряв? Яка нова примха заволоділа його збудливим мозком? Про яку «надзвичайно важливу справу» він збирався говорити? Зі слів Джунпітера це не віщувало нічого доброго. Я боявся, що постійні нещастя зрештою добряче потьмарили розум мого друга. Тому, не вагаючись ні миті, я зібрався їхати разом з негром.

Діставшись причалу, я помітив на дні човна, яким ми збиралися плисти, косу та три лопати, всі явно нові.

— І що це таке, Джупе? — спитав я.

— Коса, маса, і лопати.

— Що правда — то правда, але чому вони тут?

— Оту косу та лопати маса Вілл наказав мені купити в місті, я заплатив за них купу грошей.

— Але що, заради всього таємничого на світі, твій маса Вілл робитиме з косою та лопатами?

— Оцього я не знаю, і чорт мене візьми, якщо він сам це знає. Все це йде від жука.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ